

Briuselis, 2013 11 18
COM(2013) 793 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**ES santykiai su Andoros Kunigaikštyste, Monako Kunigaikštyste ir San Marino
Respublika. Jų dalyvavimo vidaus rinkoje galimybės**

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**ES santykiai su Andoros Kunigaikštyste, Monako Kunigaikštyste ir San Marino
Respublika. Jų dalyvavimo vidaus rinkoje galimybės**

TURINYS

1.	ĮVADAS.....	3
2.	GALIMYBIŲ ANALIZĖ.....	4
2.1.	Pirmoji galimybė. Dalyvavimas EEE	4
2.1.1.	Vertinimas	4
2.1.2.	Mažųjų šalių pozicijos.....	4
2.2.	Antroji galimybė. Vienas arba keli bendrieji asociacijos susitarimai	4
2.2.1.	Vertinimas	4
2.2.2.	Mažųjų šalių pozicijos.....	5
2.2.3.	Vienas susitarimas ar keli susitarimai?	5
2.2.4.	Horizontalieji ir instituciniai klausimai.....	5
3.	SUDERINIMAS SU <i>ACQUIS</i> IR ADMINISTRACINIAI GEBĖJIMAI	6
4.	EKONOMINIS VERTINIMAS.....	7
5.	IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	8
5.1.	Tolesni žingsniai	8
5.2.	Pagrindiniai principai	9
5.2.1.	Bendrosios vertybės	9
5.2.2.	Vidaus rinkos principai	9
5.2.3.	Ypatumai	9
5.2.4.	Dabartinės tendencijos	10

1. ĮVADAS

2012 m. lapkričio 20 d. Komisija priėmė komunikatą dėl ES santykių su Andoros Kunigaikštyste, Monako Kunigaikštyste ir San Marino Respublika sustiprinimo¹ ir prie jo pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą dėl šių šalių dalyvavimo ES vidaus rinkoje ir bendradarbiavimo kitose srityse². Komunikate aprašyti esami glaudūs ES ir šių mažųjų Europos šalių santykiai. Jame pateiktame vertinime teigiama, kad esama didelio potencialo toliau abipusiškai naudingai plėtoti santykius.

Pažymima, kad galimi glaudesni ekonominiai ryšiai būtent dabartinės ekonomikos ir finansų krizės sąlygomis galėtų prisidėti prie tvaraus ekonomikos atsigavimo Europoje ir prie strategijos „Europa 2020“ tikslų įgyvendinimo, įskaitant užimtumą, intensyvesnę prekybą ir investicijas kaimyniniuose ES regionuose. Svarbu ir tai, kad šio komunikato išvadose nurodomos penkios galimybės mažosioms šalims dalyvauti vidaus rinkoje.

2012 m. gruodžio 20 d. išvadose³ Taryba šiam komunikatui pritarė ir tinkamiausiomis nurodė dvi galimybes:

- i) šių mažųjų šalių dalyvavimas Europos ekonominėje erdvėje (EEE); ir
- ii) derybos su šiomis šalimis dėl vieno ar daugiau bendrųjų asociacijos susitarimų, siekiant joms suteikti galimybę patekti į ES vidaus rinką, naudotis gretutinėmis ir horizontaliosiomis politikos priemonėmis, įskaitant institucines priemones, remiantis Europos ekonominės erdvės susitarimo pavyzdžiu.

Be to, Taryba pažymėjo, kad reikia „užtikrinti vidaus rinkos vientisumą ir gerą veikimą, kartu atsižvelgiant į šių trijų šalių ypatumus, taip pat [...] svarbu visų trijų šalių atžvilgiu laikytis nuoseklaus požiūrio“.

Todėl Taryba paprašė Komisijos ir Vyriausiosios įgaliotinės (kaip tinkama) tęsti šių dviejų galimybių analizę, ypač

- „nuo 2013 m. pirmo pusmečio pradėti rengti konsultacijas su Andoros, Monako ir San Marino vyriausybėmis ir kitomis susijusiomis šalimis, siekiant nustatyti šių dviejų galimybių įvykdomumą ir paramos joms dydį, atsižvelgiant visų pirma į komunikate nurodytas institucines sąlygas“; ir
- „iki 2013 m. pabaigos pateikti Tarybai ataskaitą, kurioje būtų išdėstyta šių galimybių poveikio ir pagrindinių institucinių, politinių ir ekonominių pasekmių analizė, taip pat rekomendacijos dėl tolesnių veiksmų“.

Ši ataskaita parengta atsižvelgiant į Tarybos prašymą. Ji parengta remiantis konsultacijomis su mažosiomis šalimis ir EEE-ELPA valstybėmis⁴. Joje pateikiama informacija, surinkta per Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT) ir Komisijos tarnybų vizitus Andoroje, Monake ir

¹ Komisijos komunikatas „ES santykiai su Andoros Kunigaikštyste, Monako Kunigaikštyste ir San Marino Respublika. Didesnio integravimosi į ES galimybės“ (COM (2012) 680 final/2), 2012 11 20, Briuselis.

² Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, pridedamas prie Komisijos komunikato dėl ES santykių su Andoros Kunigaikštyste, Monako Kunigaikštyste ir San Marino Respublika „Andoros, Monako ir San Marino kliūtys įsiliėti į ES vidaus rinką ir bendradarbiavimui kitose srityse“ (SWD (2012) 388 final), 2012 11 20, Briuselis.

³ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos išvados dėl ES santykių su Andoros Kunigaikštyste, San Marino Respublika ir Monako Kunigaikštyste, priimtose 3213-ame Transporto, telekomunikacijų ir energetikos tarybos posėdyje.

⁴ Norvegija, Islandija ir Lichtenšteinas.

San Marine 2013 m. kovo mėn., papildyta šių šalių atsakymais į išsamų klausimyną apie jų teisę ir administracinius gebėjimus.

2. GALIMYBIŲ ANALIZĖ

2.1. Pirmoji galimybė. Dalyvavimas EEE

2.1.1. Vertinimas

Ši galimybė reikštų mažųjų šalių dalyvavimą Europos ekonominėje erdvėje (EEE) tuo pačiu pagrindu, kaip Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) narės dalyvauja EEE⁵. Pagrindinis EEE privalumas yra tas, kad ji yra grindžiama išbandyta sutartimi ir institucine sistema, įskaitant EEE-ELPA institucijas (sekretoriatą, priežiūros instituciją, teismą). Tačiau mažosioms šalims iš pradžių reikėtų tapti Europos laisvosios prekybos erdvės (ELPA) narėmis, – o tam reikia vieningo jos narių pritarimo⁶, – kad po to galėtų prisijungti prie EEE susitarimo⁷. Mažosios šalys iki šiol nesikreipė dėl narystės ELPA. Todėl ELPA valstybės oficialiai tokios galimybės nesvarstė.

Su šia galimybe gali būti siejami papildomi trūkumai, kadangi EEE-ELPA valstybės jungtinėse EEE institucijose veikia bendros pozicijos pagrindu⁸. Jei mažosios šalys prisijungtų prie EEE, padėtis galėtų tapti dar sudėtingesnė, nes reikėtų derinti ne trijų, kaip dabar, o šešių valstybių pozicijas. Tai galėtų pasunkinti problemas, su kuriomis jau dabar susiduria ES ir jos EEE-ELPA partnerės, stengdamosi EEE sprendimus priimti laiku. Be to, mažosioms valstybėms gali reikėti prisijungti prie ELPA prekybos susitarimų su trečiosiomis šalimis.

2.1.2. Mažųjų šalių pozicijos

Andora pareiškė, kad yra pasirengusi svarstyti dalyvavimo EEE galimybę su sąlyga, kad jos dalyvavimas remtųsi stabilia institucine sąranga ir kad būtų atsižvelgta į specifinę Andoros padėtį. San Marinas taip pat yra pasirengęs svarstyti šią galimybę. Monakas šią galimybę atmetė, nes ją sunku suderinti su konkrečiomis šios šalies aplinkybėmis.

2.2. Antroji galimybė. Vienas arba keli bendrieji asociacijos susitarimai

2.2.1. Vertinimas

Antroji galimybė yra derybos dėl vieno ar kelių ES ir mažųjų šalių asociacijos susitarimų. Mažosioms šalims tai suteiktų galimybę dalyvauti vidaus rinkoje, taip pat galėtų apimti bendradarbiavimą kitose atitinkamose srityse, kaip antai, teisingumo ir vidaus reikalų, žemės ūkio, žuvininkystės, regionų ir užsienio politikos. Kitaip nei pirmuoju atveju, ši galimybė būtų nepriklausoma nuo EEE ir jai įgyvendinti nereikėtų EEE-ELPA valstybių paramos. Kitas šios galimybės privalumas yra lankstumas, nes asociacijos susitarimą galima parengti atsižvelgiant į specifinius ES ir mažųjų šalių poreikius. Galiausiai, būtų visiškai įmanoma sukurti atitinkamą institucinę sąrangą, kuria būtų remiamasi įgyvendinant šiuos susitarimus (žr. toliau).

2.2.2. Mažųjų šalių pozicijos

Andora pareiškė, kad yra pasirengusi apsvarstyti asociacijos susitarimo galimybę su sąlyga, kad Andoros dalyvavimas remtųsi stabilia institucine sąranga ir kad būtų atsižvelgta į specifinę šalies padėtį. Monakas ir San Marinas pat pasirengę svarstyti šią galimybę su sąlyga,

⁵ Norvegija, Islandija ir Lichtenšteinas.

⁶ Šveicarija, Norvegija, Islandija ir Lichtenšteinas.

⁷ EEE susitarimo 128 straipsnis.

⁸ EEE susitarimas, 90 ir 93 straipsniai.

kad būtų visapusiškai atsižvelgta į jų ypatumus. Andora ir San Marinas yra pasirengę apsvarstyti daugiašalio asociacijos susitarimo, kuriame dalyvautų visos trys mažosios šalys, galimybę. Monakas šios galimybės neatmetė, tačiau pirmenybę teiktų dvišaliam susitarimui su ES, kuris būtų parengtas atsižvelgiant į Monako specifinę padėtį ir glaudžius ryšius su Prancūzija.

2.2.3. *Vienas susitarimas ar keli susitarimai?*

Remiantis pirminiu Komisijos vertinimu, pirmenybė teiktina vienam daugiašaliam ES ir visų trijų mažųjų valstybių asociacijos susitarimui, o ne trims atskiriems susitarimams, nes pastarasis scenarijus gali sukelti sunkumų ir nereikalingą susiskirstymą. Pagal daugiašalį susitarimą būtų numatyta bendra sistema, grindžiama pagrindiniais principais ir institucinėmis nuostatomis, tačiau jie turėtų būti pakankamai lankstūs, kad būtų atsižvelgta į kiekvienos šalies išskirtines aplinkybes. Tai padaryti būtų galima į pagrindinį susitarimo tekstą arba protokolus įtraukiant kiekvienai šaliai atskirai taikomas nuostatas. Jei šalys pageidautų, vienas susitarimas taip pat galėtų apimti ir šių šalių tarpusavio santykius. Tačiau norint rasti tinkamą sprendimą, šį klausimą derėtų toliau aptarti su mažųjų šalių vyriausybėmis.

2.2.4. *Horizontalieji ir instituciniai klausimai*

Pirmiau minėtame komunikate nurodyta daugybė horizontaliųjų ir institucinių klausimų, skirtų vidaus rinkos vientisumui ir ekonominės veiklos vykdytojų bei piliečių teisiniam tikrumui užtikrinti. Todėl susitarime ar susitarimuose su mažosiomis šalimis turės būti atsižvelgta į klausimus, susijusius su:

- (a) nuolatinio susitarimo (-ų) pritaikymu prie kintančio *acquis*;
- (b) vienodu susitarimo (-ų) išaiškinimu;
- (c) nepriklausoma priežiūra ir teismo sprendimų vykdymu;
- (d) ginčų sprendimu.

Dėl a) nuolatinio pritaikymo, asociacijos susitarimas galėtų remtis EEE pavyzdžiu⁹, t. y. kad mažosios valstybės įsipareigotų laikytis *acquis* srityse, kurios patenka į susitarimo taikymo sritį. Tai būtų daroma laikantis suvereniteto apsaugos priemonių, atsižvelgiant į atitinkamas šių šalių konstitucines procedūras. Kad susitarimą būtų galima greitai priderinti prie *acquis*, jungtinėse institucijose sprendimų priėmimas turėtų būti kuo veiksmingesnis. Reikėtų nustatyti mechanizmą, skirtą mažosioms šalims informuoti apie naujausius pokyčius, ypač siūlomus *acquis* pakeitimus, kad jos turėtų galimybę pareikšti savo nuomonę dėl ypač joms svarbių teisės aktų projektų. Tačiau joms nebūtų suteiktos jokios oficialios sprendimų priėmimo teisės (EEE kontekste dažnai vadinamos „sprendimų formavimu“).

EEE kontekste svarbų vaidmenį atlieka ELPA sekretoriatas, nes jis vertina naujų ES teisės aktų aktualumą EEE ir sudaro teisės aktų, kurie turėtų būti įtraukti į EEE susitarimą, sąrašus. Vertėtų išnagrinėti galimybę EEE, kad sekretoriatas šia informacija dalytųsi su Andora, Monaku ir San Marinu ir nereiktų kurti naujos institucijos. Tam reikėtų konsultuotis su EEE-ELPA valstybėmis, mažosiomis šalimis ir pačiu ELPA sekretoriatu.

Dėl b) vienodo susitarimų išaiškinimo ir nepriklausomos priežiūros ir c) teismo sprendimų vykdymo, reikėtų rasti sprendimus užtikrinti vidaus rinkos vientisumą ir gerą veikimą. Vienas iš galimų sprendimo būdų būtų šiuos vaidmenis atitinkamai priskirti Komisijai ir ES Teisingumo Teismui, kad nereiktų steigti naujų institucijų. Sulaukus visų susijusių šalių

⁹ EEE susitarimo 102 straipsnis.

pritarimo, būtų galima svarstyti galimybę paskirti tam tikrą ES valstybę narę padėti Komisijai priežiūros srityje.

Reiktų sukurti veiksmingą ir sąžiningą d) ginčų sprendimo sistemą. Galiausiai susitarime taip pat reiktų nustatyti, kokių mastu ir kokiomis sąlygomis ES agentūrų, turinčių vykdomojo pobūdžio kompetenciją, sprendimai būtų tiesiogiai taikomi mažosioms šalims.

3. SUDERINIMAS SU *ACQUIS* IR ADMINISTRACINIAI GEBĖJIMAI

Mažosios šalys, nebūdamos ES narėmis, šiuo metu nėra įsipareigojusios savo teisinės sistemos ir administracinių gebėjimų derinti su *acquis*, išskyrus tuos atvejus, kai šie reikalavimai yra jų su ES sudarytų susitarimų dalis. Pavyzdžiui, susitarimuose dėl pinigų, kuriuos su ES pasirašė visos trys šalys dėl euro kaip jų oficialiosios valiutos naudojimo, įtrauktos didelės *acquis* dalys tokiose srityse kaip, be kita ko, finansinės paslaugos, kova su pinigų plovimu ir padirbinėjimu.

Vis dėlto mažųjų valstybių suderinimas su atitinkamu *acquis* ir tinkami gebėjimai jį įgyvendinti bei taikyti yra esminės išankstinės jų dalyvavimo vidaus rinkoje sąlygos. Šiuo atžvilgiu 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos išvadose buvo atkreiptas dėmesys į „Andoros, Monako ir San Marino pastangas“. Taryba toliau ragino jas „labiau padidinti jų teisės aktų ir ES vidaus rinkos srities *acquis konvergenciją* ir stiprinti administracinius gebėjimus, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos įgyvendinti paskesnius susijusius ES *acquis* teisės aktus“¹⁰.

Apskritai mažųjų valstybių suderinimas svyruoja nuo dalinio iki riboto, išskyrus keletą sektorių dalių, kur suderinimas yra visiškas arba beveik visiškas. Sritims, kuriose šalių atitinkamas teisinės sistemos galima būtų laikyti iš dalies suderintomis, priklauso, be kita ko, laisvas prekių judėjimas ir finansinės paslaugos. Nemažai sričių, tarp kurių yra laisvas kapitalo judėjimas ir viešieji pirkimai, yra riboto ar dalinio suderinimo; tik riboto suderinimo sritims priskiriamos intelektinės nuosavybės teisės, konkurencijos politikos ir informacinės visuomenės ir žiniasklaidos sritys. Suderinimas aplinkosaugos ir klimato kaitos srityse yra ypač ribotas.

Mažosiose šalyse veikia viešoji administracija, vykdanči veiklą daugumoje sričių, kurias apima vidaus rinka. Tačiau, kad atitiktų dalyvavimo vidaus rinkoje kriterijus, šioms šalims reiktų investuoti į atitinkamus administracinius pajėgumus. Andoroje, kurios gyventojų skaičius siekia 76 000, apie 5 800 asmenų yra viešosios administracijos darbuotojai. Monake, kuriame gyvena 36 300 gyventojų, viešojoje administracijoje dirba apie 3 500 žmonių. San Marine, kuriame yra apie 32 400 gyventojų, viešajame sektoriuje dirba apie 4 065 žmonės, iš jų – 2 297 viešojoje administracijoje ir 1 048 socialinės apsaugos institute. Šie skaičiai pateikia bendro pobūdžio informaciją apie šių trijų šalių turimus žmogiškuosius išteklius. Tačiau administracinius gebėjimus, susijusius su *acquis* įgyvendinimu, taip pat būtina vertinti atsižvelgiant į kitus kriterijus, pavyzdžiui, organizacinį veiksmingumą, techninę kompetenciją, stebėsenai ir taikymui skiriamus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

4. EKONOMINIS VERTINIMAS

Makroekonominio požiūriu galimas trijų mažųjų valstybių dalyvavimo ES vidaus rinkoje ekonominis poveikis visos Europos Sąjungos mastu yra labai nedidelis. Šių šalių bendras gyventojų skaičius siekia apie 145 000, o bendras BVP – 8 mlrd. EUR, o tai sudaro 0,03 proc.

¹⁰ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos išvados dėl ES santykių su Andoros Kunigaikštyste, San Marino Respublika ir Monako Kunigaikštyste, priimtos 3213-ame Transporto, telekomunikacijų ir energetikos tarybos posėdyje.

visų ES gyventojų skaičiaus (508 mln.) ir 0,07 proc. jos BVP (13 trln. EUR). Toks didelis masto skirtumas rodo, kaip sunku numatyti apčiuopiamą poveikį ekonomikai. Toliau pateiktoje analizėje daugiausia dėmesio skiriama ES. Jei šios šalys dalyvautų vidaus rinkoje, tikėtina, kad poveikis jų ekonomikoms būtų gerokai didesnis nei poveikis ES ekonomikai.

Paprastai mažųjų šalių ekonomikoms būdinga glaudi priklausomybė nuo kaimyninių šalių, su kuriomis jos tradiciškai palaikė ir iki šiol palaiko artimiausius ryšius. Šių trijų šalių ekonomikos gerokai skiriasi viena nuo kitos.

Andoros ekonomikos pagrindas yra turizmas ir finansinės bei mažmeninės paslaugos (Andorą kasmet aplanko apie 9 mln. žmonių, tai maždaug 80 proc. šalies BVP šaltinis). San Marine turizmas atlieka menkesnį vaidmenį, o jo ekonomika yra įvairesnė (pavyzdžiui, pramonės sudaro 40 proc. BVP). Monako ekonomika daugiausiai grindžiama paslaugomis (įskaitant finansines paslaugas ir turizmą) ir aukštos pridėtinės vertės lengvąja pramone (8 proc. BVP, 9 proc. darbo vietų).

Finansinės paslaugos sudaro 16 proc. BVP Andoroje ir atitinkamai 15 proc. ir 11 proc. Monake ir San Marine. Tai labai svarbus šių šalių ekonomikai sektorius, tačiau jis neužima vyraujančios pozicijos. Andoroje ir San Marine priežiūrą vykdo nacionalinės priežiūros institucijos (atitinkamai INAF ir centrinis bankas), Monake šis vaidmuo patikėtas Prancūzijos riziką ribojančios priežiūros institucijai (pranc. *Autorité de Contrôle Prudentiel*, ACP). Pagal susitarimus dėl pinigų su ES, kuriuos yra pasirašiusios visos trys šalys, jos įsipareigojo iki 2017 m. perimti bankininkystės ir kovos su pinigų plovimu srities ES *acquis*.

Tačiau mažosios šalys veiklą vykdo ne visose finansinių paslaugų srityse. Pavyzdžiui, nė vienoje iš šių trijų šalių nėra vertybinių popierių rinkos. Kitas ypatumas – San Marine nėra užsienio kapitalo bankų. Iš šešių Andoros bankų, vienas yra ES patronuojamoji bendrovė. Monake visi bankai yra užsienio (daugiausia ES arba Šveicarijos) bendrovių filialai arba patronuojamosios bendrovės.

Prasidėjus ekonomikos krizei, Andoros ir San Marino ekonominė padėtis stipriai pablogėjo. San Marino BVP 2008–2011 m. laikotarpiu sumažėjo 25 proc. Per tą patį laikotarpį Andoros BVP sumažėjo 15,2 proc. Monako BVP 2009 m. buvo nukritęs 11,2 proc., 2010 m. jis vėl padidėjo 3,2 proc., o 2011 m. – 8,2 proc. ir beveik grįžo prie 2008 m. lygio. Krizė buvo vienas iš veiksnių, paskatinusių Andorą (ir San Mariną bei Monaką, tik kiek mažesniu mastu) atitinkamai pritaikyti ir (arba) pervarstyti savo ekonomikos modelius. Todėl dabar šios šalys yra labiau linkusios siekti glaudesnių ekonominių ryšių su ES.

Nepaisant ekonomikos krizės, nedarbas visose šiose trijose šalyse iki šiol yra stebėtinai nedidelis (San Marine nedarbo lygis yra didžiausias iš visų šių trijų šalių ir siekia 5,3 proc.). Tai galima paaiškinti dviem veiksniais.

Visose šalyse padėtį gerokai sušvelnina atvykstantys sezoniniai ir (arba) laikini darbuotojai bei iš kitų šalių dirbti kasdien važinėjantys asmenys (gyvenantys kaimyninių šalių pasienio regionuose), kurie, kai netenka darbo, nėra įtraukiami į nacionalinę nedarbo statistiką.

Kitas paaiškinimas – visose trijose šalyse darbo rinka yra stipriai apsaugota, joje pirmenybė teikiama šių šalių pilietybę turintiems arba jose gyvenantiems asmenims, norint jose vykdyti veiklą ir (arba) įsisteigti, reikia gauti valdžios institucijų leidimą.

Kai šios trys ekonomikos laikosi gerai, teigiamas mažų šalių užimtumo pasiūlos poveikis jaučiamas gerokai už jų sienų, kaimyninėse ES valstybėse narėse. Iš 50 000 Monake dirbančių asmenų, 40 000 gyvena kaimyninėje Prancūzijoje arba Italijoje; iš 36 000 Andoroje dirbančių asmenų, 1 600 kiekvieną dieną važinėja į darbą iš kaimyninės Ispanijos ar Prancūzijos; o San Marino bendrovės yra įdarbinusios 5 500 asmenų, kurie kasdien į darbą važinėja iš Italijos (iš viso šioje šalyje dirba 20 500 žmonių).

Apytikslė gyventojų užsieniečių, daugiausia ES piliečių, dalis šiose trijose šalyse yra tokia: San Marine – 18,5 proc. (6 000 iš 32 400), Andoroje – 55 proc. (42 000 iš 76 000) ir 80 proc. Monake (29 000 iš 36 300).

Galima daryti prielaidą, kad daug naujų darbo vietų, kurios atsirastų, jei šios trys šalys dalyvautų vidaus rinkoje, užpildytų ne jų piliečiai (daugiausia – ES piliečiai), nes darbdavių pasirinkimo galimybės vietoje yra ribotos. Todėl galimą poveikį Europos Sąjungai darbo vietų kūrimo srityje galima įvardyti kaip „pertekliaus išsiliejimą“ į kaimyninius regionus; tas pat pasakytina ir apie šalyje sukurtas darbo vietas, kuriomis galėtų pasinaudoti ES piliečiai.

Andorą, kuri pagal gyventojų skaičių yra didžiausia iš šių trijų šalių, supa struktūriniu požiūriu vargingesnės teritorijos, tad galima kalbėti apie galimą naudą Ispanijos Leridos provincijai ar Prancūzijos Rytų Pirėnų ar Arježo departamentams. Tačiau šiuo etapu šio poveikio neįmanoma tiksliai kiekybiškai įvertinti.

Nuo 2007 m. užfiksuotas ES prekybos su San Marinu teigiamas balansas (2011 m. jis sudarė 183 mln. EUR). 2011 m. ES importas ir eksportas į San Mariną sudarė 325,5 mln. EUR. Per tą patį laikotarpį taip pat užfiksuotas ES prekybos su Andora teigiamas balansas (2011 m. jis sudarė 1 105 mln. EUR). 2011 m. importas ir eksportas į Andorą sudarė 1 158 mln. EUR. Sudėtingiau įvertinti ES prekybą su Monaku, nes ji daugiausia vyksta per Prancūziją (ir todėl nėra apskaitoma atskirai). Šio metu 95 proc. San Marino eksporto keliauja į Italiją, o didžioji Andoros eksporto dalis – į Ispaniją. Atsižvelgiant į tai, kad, pavyzdžiui, ES ir Andora bei San Marinas yra sudarę muitų sąjungą, o Monakas priklauso ES muitų teritorijai, nesitikima, kad ES eksportas į šias tris šalis stipriai padidėtų, jei jos pradėtų dalyvauti vidaus rinkoje.

Apibendrinant galima pasakyti, kad, atsižvelgiant į šių trijų šalių gyventojų skaičių ir jų BVP, tvirtesni ekonominiai ryšiai ekonomikai visos ES mastu turėtų tik nedidelį poveikį. Tačiau regionų ir vietos lygmeniu, ypač kaimyniniuose ES regionuose, teigiamas poveikis darbo rinkai ir kitos susijusios pasekmės gali būti ryškesnės.

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

5.1. Tolesni žingsniai

Komisija yra pasirengusi užmegzti glaudesnius santykius su Andoros Kunigaikštyste, Monako Kunigaikštyste ir San Marino Respublika, ypač per jų dalyvavimą ES vidaus rinkoje. 2012 m. lapkričio mėn. komunikate nurodyta, kad toks dalyvavimas galėtų būtų abiem pusėms naudingas, be kita ko, būtų pašalintos kliūtys tarpvalstybinei ekonominei veiklai. Komisija įvertino 2012 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadose nurodytas dvi galimybes – 1) šių šalių dalyvavimą EEE ir ii) derybas dėl vieno ar kelių bendrųjų asociacijos susitarimų su šiomis šalimis, siekdama rasti sprendimus, kurie šioms šalims atvertų ES vidaus rinką, kartu laikantis komunikate nustatytų kriterijų.

Atsižvelgdama į pirmiau išdėstytus principus, Komisija mano, kad derybos dėl vieno ar kelių asociacijos susitarimų būtų tinkamiausia iš šių dviejų galimybių. Svarbu tai, kad tokio (-ių) susitarimo (-ų) turinį būtų galima priderinti prie kintančių ES reikalavimų bei prie kiekvienos šių mažųjų šalių ypatumų bei unikalių aplinkybių. Jei būtų abipusis interesas, tokio (-ių) susitarimo (-ų) apimtį būtų išplėsti taip, kad jis apimtų ne tik vidaus rinką, bet ir kitas sritis. Be to, susitarime turėtų būti nustatytas šio susitarimo ryšys su jau galiojančiais susitarimais, pavyzdžiui, su muitų sąjungos su Andora susitarimu, muitų ir bendradarbiavimo susitarimu su San Marinu ir ES bei šių trijų šalių susitarimu dėl santaupų apmokestinimo (šiuo metu yra deramasi dėl pastarojo susitarimo dalinių pakeitimų). Tačiau buvo nuspręsta, kad mažųjų šalių dalyvavimas EEE dėl 2.1 skirsnio aptartų priežasčių nėra tinkamas pasirinkimas.

Komisija rekomenduoja stipresnių ES ir Andoros, Monako bei San Marino santykių pagrindu pasirinkti bendrojo pagrindų susitarimo galimybę, atsižvelgiant į toliau išdėstytus principus. Į susitarimą (-us) reiktų įtraukti nuostatas, pritaikytas prie kiekvienos šalies specifinės situacijos; šios nuostatos būtų išdėstytos arba pagrindiniame susitarimo (-ų) tekste, arba prie jo (-ų) pridedamuose protokoluose.

5.2. Pagrindiniai principai

Toliau išdėstyti principai turėtų būti derybų dėl asociacijos susitarimo (-ų) pagrindas.

5.2.1. Bendrosios vertybės

Atsižvelgiant į ES bendrąją santykių su trečiosiomis šalimis praktiką, visuose susitarimuose su mažosiomis šalimis turėtų būti pateikta nuoroda į susitarimo šalių bendrąsias vertybes ir jų įsipareigojimą jas puoselėti. Pavyzdžiui, susitarime (-uose) gali būti pateikta nuoroda į Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnį¹¹.

5.2.2. Vidaus rinkos principai

Kaip nurodyta pirmiau minėtame komunikate, tinkamam vidaus rinkos veikimui ypač svarbios bendros taisyklės ir nuodugnus jų taikymas. 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos išvadose taip pat pabrėžiama, kad reikia užtikrinti vidaus rinkos vientisumą ir gerą veikimą.

5.2.3. Ypatumai

2012 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadose teigiama, kad Komisija, analizuodama abi galimybes, turėtų atsižvelgti į mažųjų šalių ypatumus. Šie ypatumai, be kita ko, – tai maža jų teritorija ir nedidelis gyventojų skaičius, glaudūs ryšiai su kaimynine (-ėmis) šalimi (-is) bei jų politinės ir ekonominės ypatybės. Svarbu prisiminti, kad pagal Europos Sąjungos sutarties 8 straipsnį Europos Sąjunga pirmenybę teikia santykių su kaimyninėmis šalimis plėtrai, siekiant sukurti Europos Sąjungos vertybėmis paremtą klestėjimo ir geros kaimynystės erdvę, kuriai būdingi artimi bei taikūs santykiai, pagrįsti bendradarbiavimu. Deklaracijoje Nr. 3 dėl 8 straipsnio teigiama, kad „Sąjunga atsižvelgs į ypatingą mažų šalių, kurios su ja palaiko ypatingus kaimynystės santykius, padėtį“.

5.2.4. Dabartinės tendencijos

Svarbu, kad ES laikytųsi nuoseklaus požiūrio į santykius su partneriais kaimyninėse šalyse. Bet kokiame (-iuose) susitarime (-uose) su mažosiomis šalimis turi būti atsižvelgiama į atitinkamą šių santykių raidą. Atsižvelgdama į bendradarbiavimo muitų ir mokesčių srityje teigiamą poveikį vidaus rinkos veikimui, Komisija turėtų apsvarstyti, ar pirmiau išdėstytas požiūris į horizontaliuosius ir institucinius klausimus taip pat turėtų būti taikomas ir šios srities susitarimams, įskaitant protokolą (-us), parengtą (-us) po dabar vykstančių derybų dėl ES susitarimų su mažosiomis šalimis dėl santaupų apmokestinimo dalinių pakeitimų.

¹¹ „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“